

Häromåret fyllde trädgårdsdesignern Piet Oudolf konstmuseet Vandalorums trädgård med "vilda" perenner. Här skriver trädgårdsjournalisten Gunnel Carlson om hur sådana naturlika planteringar blir allt viktigare för klimatet – och hur det kom sig att den svenska, röda solhatten 'Magnus' dök upp i rabatter över hela världen.

TEXT GUNNEL CARLSON FOTO JOHN NELANDER (DÄR INGET ANNAT ANGES)
UR PIET OUDOLFS OCH HENK GERRITSENS BOK DRÖMPLANTOR (BOKFÖRLAGET ARENA)

En livsviktig känsla av natur

Alla växter har ett ursprung. Snödroppen växer vild i Turkiet, magnolian kan man se i skogar i Nordamerika och prydnadsgräsen hör ursprungligen hemma på den amerikanska stäppen. Alla växter berättar en historia. En av mina favorithistorier i den vägen är den om den röda solhatten, *Echinacea purpurea*, som den skånske trädgårds-mästaren Magnus B Nilsson en dag såg i en av sina odlingar på plantskolan i Mörrarp utanför Helsingborg. Som den nyfikne växtmänniskan och odlare han var inspekterade han förstas sina bäddar dagligen och en dag dök en avvikare plötsligt upp bland de mer vanliga solhattarna. Magnus tog hand om den, sparade frön som han sådde ut i särskilda bäddar, selekterade de plantor som kom upp och höll måttet och såg till att det efter nästan tio år gick att dela perennen och få exakta plantor. Den purpurroda solhatten kom ut på marknaden 1985 efter att först ha testats i många år. 'Magnus' fick den heta. Sedan dess syns 'Magnus' i perenna planteringar över hela världen.

Väldigt få av de växter vi köper och planterar i våra egna trädgårdar har annars sina rötter i Sverige. Skulle vi nöja oss med dem hade det blivit klen i rabatten. Vilda arter har samlats in i flera hundra år av ivriga – ibland för ivriga – växtjägare och botaniker som med nyfiken blick sett, för dem, nya arter ute i det vilda, och tagit

Piet Oudolf, nederländsk växtdesigner med världen som arbetsfält. Nu med ett grönt verk även på det smäländska konstmuseet Vandalorum.

FOTO: PERILLA BERGDAHL

LÄS MER!

➔ På 1990-talet spred sig en ny trädgårdsrörelse, "den nya perennvägen", över världen. Inspiratörer var författarna till *Drömplantor*: trädgårdsdesignern Piet Oudolf och växtkännaren Henk Gerritsen. Tillsammans fick de landskapsarkitekter att börja skapa ängslika planteringar med perenna gräs istället för prydliga rabatter med ettåriga blommor.

I den nya utgåvan av *Drömplantor* (Bokförlaget Arena) har man lagt till en hel del uppdaterad växtinformation. Dessutom finns här ett avsnitt om Piet Oudolfs arbete vid Vandalorum, skrivet av Gunnel Carlson (t.v.).

1. Prydnadsgräs finns alltid med i Piet Oudolfs trädgårdar, så också här vid Vandalorum i Värnamo. Gräsen skapar liv och rörelse, gör planteringen levande och extra tilltalande under sensommar och höst. 2. Den röda solhatten 'Magnus' blev en perenn världskändis. 3. Piet Oudolfs sätt att arbeta med växter är ett konstverk byggt av levande växter istället för oljefärg. 4. Drömparken i Enköping planterades färdigt sommaren 1996, bara ett år efter att idén väckts. Idag är den ett mycket populärt och välkänt utflyktsmål, väl omhändertagen av staden.

En trädgård ska vara intressant året om, är Piet Oudolf's devis. Den ska vara praktfull på sommaren och när perennerna blommat över står frökaplar och plymer kvar för att förgylla både höst och vinter.

"För oss som gärna besöker nya trädgårdar är planteringarna på småländska Vandalorum ett välkommet tillskott. Ytterligare en park öppen för alla, alla dagar året om – och som faktiskt också har något att visa alla dagar året om."

med dem hem för förökning och förädling. Insamlingsresorna då var inte alltid för arternas bästa. Växtplatser skövlades och ibland strök hela bestånd med. Men ändå, tack vare växtjägarna kom det hem enormt många "nya" växter från deras resor ut i världen.

Våra trädgårdar skulle inte vara mycket att se utan dessa arter som ursprungligen kommer från naturen. Naturen skulle däremot klarat sig alldeles utmärkt utan att ha behövt dela med sig av sina gröna skatter till oss.

Den som har stor kunskap om växters ursprungliga hemvist och hur de ska kunna växa i nya miljöer tillsammans med bästa grannarna kallas på engelska för en plantsman. Det finns inget riktigt bra motsvarande ord på svenska. Men Piet Oudolf är definitivt en äkta plantsman och i den här boken finns samlat de perenner som han allra helst använder när han designar stora anläggningar ute i världen. De flesta av de växter han väljer har sina rötter ute i det vilda. För Piet Oudolf är naturen alltid nära i hans sätt att designa planteringar. Hans "idé är inte att kopiera naturen men att skapa en känsla av natur".

Det förhållningssättet blir bara viktigare för alla som ska göra nya publika trädgårdar. Klimatet förändras och det gäller att försöka förstå hur växter beter sig både nu och framöver. Att se till ursprung, ståndort och hållbarhet blir en alltmer självklar del av arbetet. Natur är natur och trädgård är trädgård skapad av människan – att hitta samspelet mellan dem kan vara en svår konst.

För oss som gärna besöker nya trädgårdar är planteringarna på småländska Vandalorum ett välkommet tillskott. Ytterligare en park öppen för alla, alla dagar året om – och som faktiskt också har något att visa alla dagar året om. Vi är inte bortskämda med det, men ser gärna flera. Även om det kostar att göra stora, naturlika parker är de i längden livsviktiga för alla – människor, fåglar, insekter, luften vi andas och marken vi står på. Alltför mycket av jordens yta läggs under asfalt och betong, odlingsbar mark byggs över och kan inte brukas igen på länge om man skulle önska så.

Därför är det så klokt det som görs på Vandalorum i Värnamo och av Piet Oudolf. Det gör Sverige grönnare, storslaget och alldeles, alldeles underbart. ●

BESÖK PIET OUDOLFS SVENSKA TRÄDGÅRDAR

⇒ Piet Oudolfs tre parker i Sverige har det gemensamt att de är öppna dygnet runt, året om och har skapats för att vara intressanta även andra årstider än bara sommaren – precis som naturen. **Drömparken** i Enköping stod klar 1996 och förklarades skyddad som byggnadsminne 2024. På sommaren går det guidade turer hit med ett särskilt parktåg i Enköping. Info: enkoping.se, sök på "Drömparken" **Perenniparken** är en stor, ängslik plantering i Skärholmen i södra Stockholm. Den anlades i ett bostadsområde 2011 och förvaltas av Svenska Bostäder. Info: svenskabostader.se, sök på "Perenniparken" **Vandalorum** invigde sin park 2023. Info: vandalorum.se

